

Mødet mellem gammelt og nyt i grønlandsk tankegang

Uddrag af en artikel ved provst Aage Bugge

Det grønlandske Selskabs Årsskrift 1950

Grønlændernes generthed og tilbageholdenhed er parret med hans urgamle angst for at blive til spot. Således bilagdes stridigheder i gamle dage ved, at man under trommesange forsøgte at latterliggøre modstanderen. I vore dage kan det måske kaste lys over nogle grønlænderes vanskeligheder ved at komme i gang med at tale dansk. Vi møder det i blandingsgrønlanderens sårbarhed over for de tit ensidige eller drastiske fremstillinger af det gammelgrønlandske i artikler, foredrag og film. Kulturgrønlanderen forlanger, at vi loyalt og fuldt ud korrekt bedømmer hans bestræbelser efter at tilpasse sig det nye. Det er derfor vor opgave, uden at gøre grønlænderne til døde kopier af danske og udenlandske forbilleder, at hjælpe dem til at finde sig selv i en sund ligevægt mellem gammelt og nyt under en selvstændig tilegnelse af det nye.

Karakteristisk for det grønlandske sind er de undertiden mærkværdige stærke og hurtige svingninger mellem det rent praktisk, håndfaste og det overordentligt stærkt følelsesbetonede, der muligt har sine rødder i tidligere tiders isolation

og indgifte. Grønlændernes barske liv og vilkår må gøre hans tankesæt praktisk og uhyre nøgternt; omvendt møder vi, som en reaktion mod dette, et følelsesliv, der i virkeligheden er meget rigt, og som kan give sig uventede stærke, ja voldsomme udslag lige til grænsen af det hysteriske og ekstatiske.

Vi møder det i deres sorg og glæde. Deres depressioner kan være meget stærke og føre til, at enkelte ender som omflakkende, ensomme fjeldgængere (qivitut) i ødemarken. Grønlænderne sørger, om ikke altid så længe, så dog tit meget stærkt. Ved grønlandske dødslejer har jeg oplevet udbrud af sorg, som ved deres styrke bogstavelig var ved at tage vejret fra mig.

Men vi kender også deres festglæde. Deres monotone tilværelse synes at udløse en trang til livsudfoldelse. Hvor øl og spiritus nu kommer til, kan en hel boplads hensættes i en ekstatisk fælles psykose, selv med små midler. Det eftertragtede ved drikkeriet er åbenbart først og fremmest denne ekstatiske fællesoplevelse. Men også uden spiritus ejer de „festens gave“. Hos de gamle ser vi tit

et henrivende overskud af vitalitet, hvad enten de danser, eller når de synger deres festsalmer.

Svingningerne mellem det håndfaste og det stærkt følelsesbetonede går også igen i den grønlandske missions- og kirkehistories annaler. Det håndfaste finder vi f.eks. i den trykkende energi, hvormed grønlandereren kaster sig over de 10 bud i deres nøjagtige ordlyd. Der er, selv i det bedste af grønlandsk kristendomstilegnelse en gammeltestamentepreget udvortes hensyntagen til selve budenes ordlyd, noget der efter Knud Balles opfattelse muligt kan ledes tilbage til fortidens respekt for en lang række taburegler.

Omvendt går der fra ældgammel grønlandsk tro om fortidens åndemanere og seancer og gennem flere perioder af grønlandernes kristendomstilegnelse en trang til det ekstatiske, hvad grønlandernes langtrukne salmesang også vidner om. Netop kristeligt set, har det såkaldte „koldsindige“ folk såvist ikke været blotet for følelser. I missionens første århundreder ses det bl.a. af den stærke dragning mod den stærkt følelsesbetonede, hernnhutiske mission i Sydgrønland.

Et særdeles vigtigt karaktertræk er den grønlandske konservatisme med sin næsten uovervindelige, dybt indgroede sejghed. Schultz-Lorentzen gør, i Grl. selskabs årsskrift 1918 s. 89 opmærksom på denne konservatismes mærkværdige absorptionsevne. Interessant og vigtigt er det at følge denne absorptionsevne gennem det grønlandske sprogs over to-

hundredeårige kamp for at indoptage, omskrive og tildanne de importerede begreber. Sproget har vist en uhyre elasticitet, men selvfølgelig løber man i ord- bogs- og oversættelsesarbejde ustandseligt panden mod ord, der kun delvis lader sig omskrive. Faktum er, at det grønlandske sprog nu på mange måder står på grænsen af sin ydeevne. Sproget er, ikke mindst blandt kolonigrønlanderne, bogstavelig bristefærdig af låneord. — Dog vil det grønlandske sprog, som en ledende grønlander har sagt til mig, bestå i uoverskuelig tid. I hjemmet og i kirken, i sagn og i sang, i salme og i litteratur vil det endnu i lange tider tale til grønlandereren om noget af det allerinderste i hans sjæl, og dermed vil det bevare sin selvfølgelig eksistensberettigelse med det danske.

I korthed må også nævnes den farligste og måske allermest fremskridts-hæmmende del af grønlandsk konservatisme: den rent passive side i grønlandsk naturel, noget der for øvrigt også kan have sine rødder i den gamle grønlandske skæbnetro. „Det, der skal ske, det sker“. Dette livssyn giver fare for det grønlandske samfund, fordi det ikke blot kan avle en rørende, uskyldig optimisme, men også en stadig tilbagevendende fristelse til dovenskab og ansvarsløshed både på det økonomiske, moralske, seksuelle og mangfoldige andre områder. Det kan blive dræbende for det selvstændige initiativ og for den handlekraft, der tiltrænges så hårdt blandt grønlanderne.